

İşıqlı sabahlar üçün, parlaq bir gələcək üçün,
çiçəklənən millət üçün, səsi dünyaya yayılacaq bir
gənclik üçün, **düşünərək yaşayanlar üçün**, xoşbəxt bir
ailə üçün, sevincli qəblər üçün, gülən üzler üçün,
heyat səhifələrimizi parlaq imza sahiblərinin
qələmi ilə yazmaq üçün

parlaq imzalar

Kitabın sahibi: _____

Oxu tarixi: _____

MƏN SƏNİN YUXUNAM

NÜŞABƏ BABAYEVA-VƏKİLOVA

Koordinator: Amin
Korrektor: Flora ƏLİYEVƏ
Tərtibatçı: İsmayıl SÜLEYMANLI
Art direktor: Ramin HƏSƏNƏLİZADƏ
Dizayner: Bayram QAFAROV

Nüşabə Babayeva-Vəkilova
MƏN SƏNİN YUXUNAM

Bakı, "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatı – 2022, 320 səh.

© Nüşabə Babayeva-Vəkilova / 2022

© Parlaq İmzalar MMC / 2022

Kitabın bütün hüquqları qorunur. İcazəsiz olaraq hər hansı vasitə ilə nəşri və yayımlanması qadağandır.

Parlaq İmzalar Nəşriyyatı | 112

www.parlaqimzalar.az
info@parlaqimzalar.az
f @ /parlaqimzalar
0559697259 / 0559897259

Mətbəə: "Şərq-Qərb" ASC
Çap tarixi: 08.01.2022
Sifariş: 0020

Nüşabəyə

*Mən sənin yuxunam,
oyansan, ölləm...*

*Mən sənin yolunam,
dayansan, ölləm...*

*Özgə yuxusuna
boyansan, ölləm...*

*Tale bizi belə
dilə gətirdi,*

*Səninki, mənimki
belə gətirdi...*

Vaqif Səmədoğlu

Yəqin, dünyada ən çətin iş bir insan haqqında kitab yazmaqdır. Sevdinin, tanıdığın insan haqqında. Şişırtmədən, mübaliğəsiz. Səmimi, doğru kitab. Yadımdadır, hələ 20 il qabaq mən Sənin haqda dialoq formasında bir yazı yazmaq fikrinə düşmüşdüm. Sual-cavab. Həyatımın yeganə müsahibəsi olacaqdı. Sevdiyim insanla. Şair, dramaturq, musiqiçi, ictimai xadim Vaqif Səmədoğluylla, ailə başçısı Vaqiflə xanımının söhbəti...

Bilirdim, ilk baxışdan cəlbedici görünsə də, çox məsuliyyət tələb edən bir söhbət olacaqdı bu. Suallarımı hazırlayıb, tələsmədən hərdənbir onlara cavab alırdım. Bəzən Sənin dəyişən əhvalını, yorğunluğunu görəndə suallarımı sonraya saxlayırdım. Gec bildim bəzi sualların Səninçün necə *“ağır, ağırlı”* olduğunu. İndi verdiyin cavabların özü də sual doğurur. Sənsizlik suallarımı günbəgün, aybaay daha da artırır.

5 iyun 2016-cı ildə Sənin xatirənə həsr olunmuş gecə üçün müsahibələrini, videolarını seçdim, şeirlərini də əlavə edib, *“Xanımının Vaqif Səmədoğluna verdiyi suallar”* adında bir film hazırladım. Etmək istədiklərimin çox cüzi hissəsi idi bu iş.

İndi biz Səninlə həyatın başqa-başqa qatlarındayıq. Sənin hansı qatda olduğunu bilmirəm. Bəlkə,

həm Oradasan, həm də burada. Kim bilir? Özün demişkən: *“Əslində, Allah bilir, harda, harda, hardayam...”*

Mən isə buradayam. Yoxluğunla Varlığının arasında. Dünənlə Bu gün arasında. Mən həmişə bu günlə yaşamağa çalışmışam. Şirinli-acılı, bəzən Mezozoy dövrünün qoxusu duyulan xatirələrimi yaddaşımın əlçatmaz bir guşəsində gizlədərək. Mən yenə bu günlə yaşayıram. Ancaq bir fərqlə. Sənə boyanan dünəni bu gün yaşayıb-yaşatmaqla. Vaxt da dünənlə bu gün arasında vurnuxa-vurnuxa adınla addımlayır. Sən demə, Məhəbbət keçmişlə indiki zamanın bir-birinə qovuşduğu yerdə yaşayan qüvvə də ola bilirmiş. Bəlkə, elə bu zaman kəsiyində Məhəbbət özünün ən böyük, ən həqiqi ömrünü yaşayır. Bu gün mənə güc verən qüvvə. Yoxluğunun cazibəsi çox güclü imiş. Onun da öz hökmü var imiş. Onun diktəsidir bunları mənə yazdıran...

Bu dünyada hər şeyin öz çəkisi var: həyatın, ömrün, insanın, məhəbbətin, xoşbəxtliyin, sözün. Mən həmişə düşünmüşəm ki, elə hisslər var ki, onları ifadə etməkçün söz tapmaq çətindir, bəzən heç mümkün də olmur. Bunları bilə-bilə altından necə çıxacağımı bilmədiyim işə girişirəm – ağımda dəfələrlə götür-qoy etdiyim Sənli ömrümün kağız üzərinə köçürülməsinə. Ömrümün ən böyük, ən mühüm, ən dəyərli yazısına başlayıram. Yox, Səni ideallaşdırmaq fikrindən uzağam. Bu Sənin də xoşuna gəlməzdi. Çalışacam yazdıqlarım bəzək-düzəksiz olsun. Ancaq nə etmək, olan nəsneləri də Sən yaddaşımından silib

apardın. Belə də olmalı idi. Sənin Böyüklüyün qarşısında onlar heçə endi. Yazacaqlarımın hamısı Sənə olan Minnətdarlıq-Etiraf olacaq.

Vaqif, Qaquş, mən çox xoşbəxt qadınam. Xoşbəxtəm ki, Tale dediyimiz Təsadüf Sənin həyatında məni seçdi. Birgə yaşadığımız ilk gündən mən bu seçimə layiq olduğumu sübut etməyə çalışdım. Mən Səninlə sanki yenidən doğuldum. Yaşadığımız o günlər üçün mən Taleyimizə minnətdaram. Tanrıya minnətdaram mənə verilən bu Missiya üçün...

Dünyanın bir məmləkətində, məmləkətin bir şəhərində, şəhərin müxtəlif məhəllələrində gözəl, ağıllı bir qız və yaraşlıq, igid bir oğlan yaşayırdı. İllərin bir ayında, ayın bir günündə onlar görüşdülər, sevdilər bir-birilərini, evləndilər və uzun illər şad, firavan ömür sürdülər. Bir yerdə qocaldılar və bir gündə, bir saatda da öldülər...

Uşaqlıqdan belə nağıllar eşidib, eşitdiyini öz həyatında yaşamağı arzulayanlardan biri də mən olmuşam. O nağılların içində nağıllaşmışam. Əsas qəhrəmanın öz sevgisinə çatmaq üçün yaşadığı ızdırablara, əzab-əziyyətlərə, sevgilisinə qovuşmaq sevincinə mən də qatılmışam. Leyli və Məcnunun, Pedro və İneşin nakam məhəbbətini öz ağrım kimi yaşayıb, göz yaş tökmüşəm. İçimdə yaratdığım sevgi dünyasını öz həyatımda yaşamaq istəmişəm. İnanmışam ki, bunun üçün mütləq sevib-sevilmək lazımdır. Sevirənsə, deməli, yaşayırısan, sən varsan. Xoşbəxtlik də məhz bundadır. Sevgi və həyat eyni mənə daşayıb

həmişə mənimçün.

Heç vaxt sevgi axtarışında olmamışam. Ancaq inanmışam ki, əgər insanın içi təmənnasız hisslərlə doludursa, məhəbbət özü onu tapacaq. Və onun varlığı, gerçəkliyi qarşısındakını da silkələyəcək, inandıracaq bu məhəbbətin gücünə, ecazkarlığına. Sevlməyi hər insan arzulayır, sevməyi hər kəs bacarmasa da. Sevirənsə, başdan-ayağa onun hökmranlığında olmalısən. Sevəndə elə sevməlisən ki, sanki həyatının ilk və son məhəbbətini yaşayırsan...

Hər yaşın öz taleyi var. Mən də ilk gənclik illərimin ömrünü yaşadım arzularımla, romantik xəyallarımla. Uydurduğum nağılda yaşamaq istədim. Ancaq reallıq çox sərt və dumanlı oldu. İnanıb sığınmaq istədiyim nağılım uğursuz sonluqla bitdi. Ümidlər qırıldı, çaşqın qaldım həyat qarşısında...

*...Bu yollara çıxıb indi,
Hara dönəsən biryolluq?
Döngələri didilibdir,
Ayrıcları yoluq-yoluq.
Bir bahardır dizi üstə
Düşüb göz yaşını tökür,
Əlacsız nağılların da
Dərdini uşaqlıq çəkir...*

Xoşbəxtlikdən, arxamda valideynlərim, yanımda qızım var idi. Həm şəxsi həyatda, həm də çalışdığın sahədə uğursuzluqlar zəncir kimi bir-birinin ardınca uzananda, hökm sürən usandırıcı həyatın ucu-bucağı görünməyəndə və ömrünün sonuna kimi heç

vaxt heç nəyin dəyişməyəcəyini fikirləşəndə dəhşət
bürüyür səni. Hey vurnuxur, baş götürüb qaçmaq,
qaçmaq istəyirsən...

*...Burdan da bir çıxış yolu var,
dünya burdan böyük,
Allah burdakı insanlardan
qüvvətlidir axı!*

Məhz belə bir vəziyyətimdə gözlənilmədən xaricdə işləmək imkanı yarandı. Mən ASSR Elmlər Akademiyasının Şərqsünaslıq İnstitutunun Cənubi Azərbaycan şöbəsində çalışırdım. Sənin əmin Meh-dixan Vəkilovun oğlu Cavanşir Vəkilovla bir şöbədə. Kənardan sakit görünən, inamsız adam təsiri bağış-layan Cavanşir çox diribaş idi. Gözündən heç nə qaç-mazdı. İnsanlara düzgün qiymət verməyi bacarır, yeri gələndə sözünü deyir, nifrətini də gizlətmirdi. Özünə aid olan sualları həvəssiz, qısa cavablandırır, ətrafında baş verən hər bir işin içində olmaq üçün çoxlu suallar verərdi. Zarafatından da qalmazdı. Şöbənin qadınları onun xətrini çox istəyər, onunla məsləhət-ləşərdilər. Mənim Cavanşirlə münasibətim səmimi, etibarlı, həm də ərkyana idi. Tez-tez dərdləşərdik.

1984-cü ilin, dəqiq yadımda deyil, ya yayı idi, ya da sentyabr ayı. Cavanşirin yanına kurs yoldaşı Qa-bil gəlmişdi. Əfqanıstandan qayıtmışdı. Oradakı və-ziyyətdən danışdı. Mən ora getməyin nə dərəcədə mümkün olub-olmamasıyla maraqlandım. Qabil "Mos-sovet"ə (özü də bu xətlə Əfqanıstana getmişdi) zəng edib dəqiqləşdirəcəyini söylədi. Mənim vəziyyətimi

bilən Cavanşir də ondan bu işdə imkan dairəsində köməklik göstərməsini xahiş etdi. İki gün sonra Qabil gəldi. Moskvayla danışdığını, gələn ilin yay ayı üçün Kabildə “Ana və uşaq” mərkəzində tərcüməçi yerinin boşalacağını söylədi. “Mossovet” də bu işə Nazimov baxdığına görə onunla əlaqə saxlamaq üçün telefonunu verdi. Düzü, bu məsələnin belə tez və asanlıqla düzələcəyini gözləmədim. Tərəddüd etməyə başladım. Cavanşir bunu hiss edirmiş kimi məni ruhlandırdı: “Fikrə getmək vaxtı deyil, bu fürsəti əldən vermə, getməyin məsləhətdir...”

Götür-qoy etdikcə fikrim qətiləşirdi; bu mənim üçün çıxış yolu ola bilərdi. Özümü inandırırıdım ki, Kabil səfəri həyatıma yenilik gətirəcək, valideynlərimdən asılı olmamaq, iqtisadi müstəqillik əldə etmək, özümü sınamaq imkanı verəcək mənə.

Sovet dövründə xaricə işləməyə gedənlərin süz-gəcdən keçirildiyi heç kəsə sirr deyil. Baxmayaraq ki, müharibə şəraitində olan ölkəyə gedirdim, qarşıda məni müəyyən mərhələləri keçərkən qısqanc baxışlı bəzi komissiya üzvlərinin mane olmaq cəhdləri gözləyirdi. Onlarla yerli-yersiz sual üstümə yağdırılacaq, Türkiyədə yaşayan qohumlar yada salınacaqdı. Belə yoxlamaların birində komissiya üzvlərindən biri soruşdu:

– Bu gənc xanım hara gedir ki?

Kimsə dedi:

– Əfqanıstana.

– Mən elə bildim Fransaya, İngiltərəyə gedir. Müharibənin içinə gedən bu gənc xanıma ürək-dirək

vermək yerinə, niyə onu incidirsiniz?

Bir sözlə, atamın tanışları işə qarışmasaydı, kim bilir, bəlkə də, bu səfər heç baş tutmayacaqdı. Çoxları mənim bu macərə axtarışımı xoş qarşılamadılar. Qohum-qonşu, dost-tanış başa düşə bilmirdi ki, maddi cəhətdən ehtiyacım olmadığı halda, məni müharibə şəraitində olan ölkəyə getməyə nə vadar edir. Hamıya qərarımı başa salmaq iqtidarında deyildim. Mənimçün əsas olan valideynlərimin fikri idi. Getmək niyyətim onların ürəyincə olmasa da, nə “hə” dedilər, nə “yox”. Başa düşməyə çalışdılar. Balaca qızımı isə aldatdım, Moskvaya, bir aylıq elmi ezamiyyətə getdiyimi dedim. Ona yalan dediyim üçün özümü böyük qəbahət sahibi sayır, üzünə baxa bilmirdim.

Getmək vaxtı yaxınlaşdıqca mənə edilən gözlənilən-gözlənilməz sevgi etirafları da çoxalırdı. Qohumlar, dost-tanış saydığım adamlar elə bil məni gedər-gəlməzə yola salırmış, daha məni görmək imkanları olmayacaqmış kimi öz sevgilərini izhar etməyə can atırdılar. Bu etiraflar mənə cansıxıcı gəldiyi qədər də məzəli görünürdü. Mənim bircə istəyim tezliklə Bakıdan uzaqlaşmaq, bütün varlığım ilə can atdığım yeni həyata başlamaq idi. İlk dəfə tək yaşayacağım, tanımadığım yerdə, yad insanlar arasında yaşayacağım həyata. Bu qeyri-müəyyənlik cəlb etdiyi qədər də həyəcanlandırırdı məni. Əlbəttə, hər şey düşündüyüm kimi alınmaya da bilərdi. Kəbildə uçduğumuz təyyarə vurula bilərdi, yaşadığım binanın önündən uçan raket qonşu evə yox, bizim binaya düşə bilərdi, Kabilin ucqar, dağlıq rayonun-

da yerləşən uşaq bağçalarına gedərkən maşınımız atəşə tutula bilərdi (sürücümüz deyirdi ki, sizə qədər heç kəs bu yerlərə gəlməmişdi). Yəni belə təhlükə ehtimalları vardı. Ancaq mən yalnız yaşamaq haqda düşünür və inanırdım ki, mütləq sağ-salamat evə dönəcəyəm.

Deyirdin: *“Yaz Əfqanıstan xatirələrini...”*

Tam da olmasa, müəyyən anları yazacam...

30 ildən çox vaxt keçib o illərdən. Həqiqətə bənzəməyən, uzaq keçmişdə qalan mənim Kabil həyatım. Kiminsə mənə özüm haqda danışdığı həyat. Əfqanıstana işləməyə gələnlərin əsas məqsədi iqtisadi maraq idi. Lakin hamı, içi mən qarışıq, “beynəlmiləl borc”dan dəm vururdu. Əfqanlara lazım olmayan “borc”dan, köməkdən. “Yüksək maaşlı həbsxana”. Əfqanıstanda çalışan sovet mütəxəssisləri bu ölkəni belə adlandırırdılar. Mənim sə ömrümün ən maraqlı, ən canlı çağlarından biri idi bu “həbsxana” həyatı.

Kabilə Moskvadan uçurdum. Səfər “Mossovet” xəttiylə təşkil edilmişdi. Birgə çalışacağım qrup Moskvada işləyən qadın mütəxəssislərdən ibarət idi. Pediatr, stomatoloq, ginekoloq, musiqi müəllimi, idman təlimatçısı. Təkcə mən Bakıdan idim, dəri (fars) dili tərcüməçisi qismində. Dəri dili puştu diliylə bərabər Əfqanıstanın dövlət dilidir.

Grup üzvləriylə “Mossovet”də tanış oldum. Bizi orada Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri qəbul etdi. O, getdiyimiz ölkədəki vəziyyət, oradakı davranış qaydalarıyla bağlı məlumat verdikdən sonra

bizə yaxşı yol arzuladı. O zaman Əfqanıstan torpağında elan olunmamış müharibə gədirdi. 1978-ci ildə SSRİ-nin dəstəyi ilə yaradılan Əfqanıstan Xalq Demokratik Partiyası ölkədə çevriliş etdikdən sonra həmin ilin apreliyində Əfqanıstan Demokratik Respublikasının yaradıldığı elan edilmişdi. Ölkədə radikal islahatların aparılması ənənəvi əfqan cəmiyyətində kütləvi etirazlara səbəb olmuşdu. Etirazçılarla mübarizədə kommunist hökumətə kömək etmək məqsədilə 1979-cu ildə Əfqanıstana sovet qoşunları yeridildi. Sovet qoşunlarına qarşı vuruşan əfqan mücahidlərinə ruslar “düşman” (düşmən) deyirdilər. “Heç “düşman” gördünmü orada?” Bakıya qayıdıandan sonra mənə ən çox verilən sual bu olacaqdı. “Gündüz işdə üzümə gülənlər, bəlkə də, qaranlıq çökəndən sonra əlinə silah alıb vuruşan həmin “düşmən” dedikləriniz idi”, – deyə cavab verirdim.

Qızmar bir yay günü – 29 iyul 1985-ci ildə təyyarə bizi Kabilə çatdırdı. Əfqan torpağına ayaq basan gündən gördüyümüz miskin mənzərədən sonra hamımızın üzündən bir fikir oxumaq olardı: təyyarəyə minib geri qayıtmaq. Sanki burada zaman dayanmışdı. Onda heç birimizin ağına belə gəlməzdi ki, cansıxıcı təsir bağışlayan, qüssəli əhval oyadan bu tozlu-torpaqlı şəhərə tədricən öyrəşəcək, onun bəzi guşələri ilə doğmalaşacaq, bəzən də dönüş vaxtının uzanmasını arzulayacağıq. Xəyalən adamı “1001 gecə” nağıllarına aparən saysız-hesabsız ulduzların gözqamaşdıran parıltısından titrəyən göy üzünü, ulduzların arasından boylanan təzə ayın yaratdığı şa-

hanə gözəlliyi ilk dəfə burada görəcəək və bu gözəllikdən səni nə gecənin sirlə sakitliyini pozan atışma səsləri, nə də eyvanımızın qarşısından ətürpərdici səslə şütüyüb keçən raketlər bezdirəcəkdə. Uzun zaman isə qulağına rübabin səsi gələcəkdi.

Bizi Sovet İttifaqının köməyi ilə salınmış yeni mikrorayondakı dördmərtəbəli binada, üçotaqlı, yaxşı şəraitli mənzillərdə yerləşdirdilər. Mən qrupumuzun rəhbəri pediater Olqa Qoroxova ilə qalırdım. Onunla qura bildiyimiz etibarlı münasibət sonralar da davam etdi. Qızlar bizdən bir mərtəbə aşağıda qalırdılar. Məskunlaşdığımız binada vəzifəli, imkanlı əfqanlar yaşayırdılar. Onların uşaqları bizi görəndən “salam” əvəzinə rusca əzbərlədikləri “konfetu davay” (konfet ver) sözünü tutuquşu kimi tez-tez təkrarlayır, istədiklərini almayana qədər əl çəkmirdilər.

Gəldiyimiz gün qrupumuza təhkim olunmuş kuratorla görüşdük. Qiyabi də olsa, o hamımızın tərcümeyi-halıyla yaxşı tanış idi. Yenidən söhbətə başlamışdıq ki, qab-qacaq cingiltisiylə müşayiət olunan yer silkələnməsini hiss etdik. Altımızdakı stullar yelləncəyə döndü. Təkan gücləndikcə uğultu səsi də artırdı. Kiminsə başı gicəlləndi, kiminsə ürəyi bulandı. Əfqan qonşuların böyüklü-küçüklü hay-küy-lə küçəyə axışması bizim həyəcanımızı artırsa da, heç kim yerindən tərpənmədi. Hamımız donub kursorun üzünə baxır, onun “əmrini”ni gözləyirdik. O, soyuqqanlıqla: “Zəlzələ burada tez-tez olur, alışın, amma özünüzü itirməyin”, – dedi. Həqiqətən də, zəlzələ bir az keçdikdən sonra yavaşladı və tamam

dayandı. “Əgər elə gələn gün Əfqanıstan bizə öz dişlərini belə qıcadırsa, Allah bilir, sonra nələr baş verəcək...” – ağılımdan bu fikirlər keçdi.

Kabildə yaşadığımız müddətdə vaxtaşırı həm zəif, həm də güclü yeraltı təkanlar olur, biz də onları soyuqqanlıqla qarşılayıb yola salırdıq, eynən kuratorun dediyi kimi. Zəlzələ dayanandan sonra kurator aramla söhbətinə davam etdi, bizə təhlükəsizlik qaydaları və ona necə riayət etməli olduğumuz haqda məlumat verdi. Ölkədəki vəziyyəti şərh edərkən onun sovet ordusunun Əfqanıstanda törətdiyi soyğunçuluğu, özbaşınalığı, qəddarlığı haqqında dedikləri bizim üçün dağıdıcı, 10 ballıq zəlzələyə bərabər oldu. Sovet orqan işçisinin yeni işləməyə gələnlərlə etdiyi belə açıq söhbətlər heyrət doğurmaya bilməzdi. Kimin nə hal keçirdiyini demək çətindir, lakin hamının öz hisslərini cilovlamağa çalışdığı görünürdü.

Kim onda deyə bilərdi ki, 1979-cu ilin sonunda ordusunu Əfqanıstana yeritməklə orada vətəndaş müharibəsinin əsasını qoyan Sovet İttifaqı 1989-cu ildə onun ərazisindən öz qoşunlarını çıxarmalı olacaq və həmin il SSRİ xalq deputatlarının I qurultayında akademik Andrey Saxarov ona göstərilən təzyiqlərə baxmayaraq, tribunadan Əfqanıstanda sovet ordusu sıralarında baş vermiş əxlaqsızlıq, pozğunluq halları, əsgərlərin dinc əhaliyə qarşı törətdikləri amansızlıqlar haqda faktlar əsasında ictimaiyyətə məlumat verəcək. 1988-ci ildə sovet tankları Bakıya girəcək... 20 il qabaq Sənin sovet ordusunun Çexoslovakiyaya daxil olduğu zaman yazdığın şeir yada düşəcək: